

Natura 2000-handleplan 2010-2015

Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage

Natura 2000-område nr. 224

Habitatområde H224

Kolofon

Titel:

Natura 2000-handleplan 2010-2015

Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage

Natura 2000-område nr. 224

Habitatområde H224

Udarbejdet af:

Lemvig Kommune og Naturstyrelsen

År:

2012

ISBN nummer: 978-87-7279-419-8

Forsidefoto:

Bæversø ved Skf. Esbjergsvej i Klosterheden

Fotograf: Kim Verner Pedersen 2012

Resume:

Natura 2000-handleplan for Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage (224).

Handleplanen beskriver hvordan statens Natura 2000-plan vil blive realiseret indenfor kommunernes geografiske område på land og kystnære områder. En prioritering af den forventede forvaltningsindsats i planperioden beskrives og der angives mål samt forventet effekt for de enkelte aktiviteter. Der redegøres for forventede metoder og forvaltningstiltag, som kommunerne vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus i Natura 2000-området.

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE	3
BAGGRUND	4
SAMMENDRAG AF DEN STATSIGE NATURA 2000-PAN	5
MÅL FOR PLANPERIODEN	8
FORVENTEDE METODER OG FORVALTNINGSTILTAG	10
NATURTYPER.....	10
ARTER	14
PRIORITERING AF DEN FORVENTEDE FORVALTNINGSINDSATS	15
LYSÅBNE NATURTYPER.....	15
ARTER	16
FORVENTET EFFEKT	16
LYSÅBNE NATURTYPER.....	16
NY HABITATNATUR	17
ARTER	18
BILAG 1: NATURTYPER OG ARTER PÅ UDPEGNINGSGRUNDLAG	19
BILAG 2: FORDELING AF INDSATS MELLEM HANDLEPLAN-MYNDIGHEDER OG OFFENTLIGE LODSEJERE	22
BILAG 3A: KORT MED KORTLAGTE NATURTYPER SAMT NATURTILSTANDEN FOR DET ENKELTE AREAL (NORD).....	23
BILAG 3B: KORT MED KORTLAGTE NATURTYPER SAMT NATURTILSTANDEN FOR DET ENKELTE AREAL (SYD)	24
BILAG 4: RESUMÉ AF OFFENTLIGE LODSEJERES DRIFTS- OG PLEJEPLANER	25
BILAG 5: FORKLARING AF NATURA 2000-BEGREBER M.M.	28
BILAG 6: MILJØVURDERING – JF. LOV OM MILJØVURDERING AF PLANER OG PROGRAMMER.....	32

Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-plan for område 224: Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage.

Handleplanen er udarbejdet af Lemvig Kommune og Naturstyrelsen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder - bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Hver kommune sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

Naturstyrelsen er offentlig lodsejer og gennemfører Natura 2000-planen direkte i sin drifts- og plejeplan. Der er resuméer af disse drifts- og plejeplaner i bilag 4.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25/11/2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse 1116 af 25/11/2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
 - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
 - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
 - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

For område nr. 224 Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området er beliggende i og omkring Klosterhede Plantage, som er ca. 6.400 ha stort, hvoraf ca. 5.000 ha er tilplantet hovedsagligt med nåletræer. Dermed er Klosterheden et af de største skovområder i Danmark. Området er beliggende på en hedeslette, dannet under sidste istid ved aflejring af grus og sand. Iskanten strakte sig fra Bovbjerg mod Struer, og kan ses i dag som et højdedrag 1 - 2 km nord for Klosterheden. Plantagen gennemskæres i nord-sydgående retning af Flynder Å i en ret bred ådal, men desuden findes flere mindre vandløb og kunstigt opstemmede småsøer i de tilstødende smeltevandsdale.

I 1999 blev der udsat 18 bævere i Flynder Å-systemet. De har nu formeret sig til omkring 150 individer som bygger dæmninger og fælder træer, hvilket giver området en hel særlig dynamik.

Natura 2000-området har et areal på 563 ha (hvoraf 82 % er statsejet) og udgøres af 1 habitatområde (H224). Det består hovedsagligt af de lysåbne naturtyper i og omkring Flynder Å systemet, og en del af de ca. 350 ha hede, der findes i Klosterheden.

Vigtigste naturværdier

Naturområderne i Klosterheden ligger hovedsageligt langs Flynder Å-systemet. De vigtigste naturtyper i området er de tidvis våde enge og hængesækkene langs vandløbene, som løber igennem plantagen. På de højere beliggende lysåbne arealer er det de store arealer med tør hede og enkelte forekomster af surt overdrev. I vandløbene vokser der vandplanter, og der lever Bæklampret. Langs vandløbene har Odderen sin daglige gang. I området ligger Rishøje Sø, som er en renvandet sø med planterne Blærerod, Kildemos og Vandspir. Desuden er der i området flere brunvandede søer og vandhuller. Naturområderne i Klosterheden er præget af beliggenheden i de store skove, som er domineret af nåletræer

En art som er værd at bemærke, og som nok kan betegnes som Klosterhedens varemærke, er den genindførte Bæver. Den tilfører området en hel ny dynamik og vil således over tid kunne ændre fordelingen imellem tidvis våd eng og vandløb/sø. Denne dynamik vurderes generelt at være meget positiv i forhold til områdets natur.

Udpegningsgrundlaget for området:

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 224		
Naturtyper:	Revling-Indlandsklit (2320)	Surt overdrev (6230)
	Lobellesø (3110)	Tidvis våd eng (6410)
	Næringsrig sø (3150)	Hængesæk (7140)
	Brunvandet sø (3160)	Tørvelavning (7150)
	Vandløb (3260)	Kildevæld (7220)
	Våd hede (4010)	Skovbevokset tørvemose (91D0)
	Tør hede (4030)	Elle- og askeskov (91E0)
	Enekrat (5130)	
Arter:	Bæklampret (1196)	Odder (1355)

Trusler mod områdets naturværdier

Der er foretaget en tilstandsvurdering for områdets naturtyper, og truslerne mod udpegningsgrundlaget er registreret.

Næringsstoffbelastning med kvælstof fra luften overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for alle naturtyper på udpegningsgrundlaget, hvor tålegrænserne er fastsat. Højeste ende af tålegrænseintervallet overskrides endvidere på hele eller dele af arealet med tør hede, hængesæk, tørvelavning og skovbevokset tørvemose.

På de sure overdrev og kildevæld er der observeret en påvirkning fra landsbrugsdrift, da forekomsterne af disse naturtyper er smalle og ligger i direkte tilknytning til landbrugsarealer.

Arealerne med tørvelavning, våd hede og surt overdrev er meget beskedne og arealet med tørvelavning er truet af tilgroning med blåtop.

Målsætning

Hedefladerne i Klosterheden og Kronhede Plantage samt Flynder Å er karakteristiske landskabselementer i området. Den bæverskabte dynamik tilføjer et særligt præg til naturen i området.

Naturtyperne på hederne samt vandløbene, søerne og naturtyperne i ådalene sikres en god-høj naturtilstand med god vandkvalitet og et varieret dyre- og planteliv. Områdets våde heder, artsrige sure overdrev og kildevæld prioriteres højt. Naturtyperne plejes og sikres en god-høj naturtilstand.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en hensigtsmæssig drift og hydrologi, en lav næringsstoffbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Indsats

Tabel 1: Oversigt over væsentlige indsatser til gennemførelse af denne plan:

Indsats	Stort omfang	Mindre omfang	Undersøges nærmere	Ikke anvendt
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Herunder bekæmpelse af invasive arter	X			
Forbedring af hydrologi Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger		X		
Ekstensiv drift Fx indførsel eller opretholdelse af græsning, høslet mm.	X			
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet (fx stenrev og skovnatur)		X		
Reducere forstyrrelser Fx færdsel, sejlads og jagt				X
Forbedring/sikring af		X		

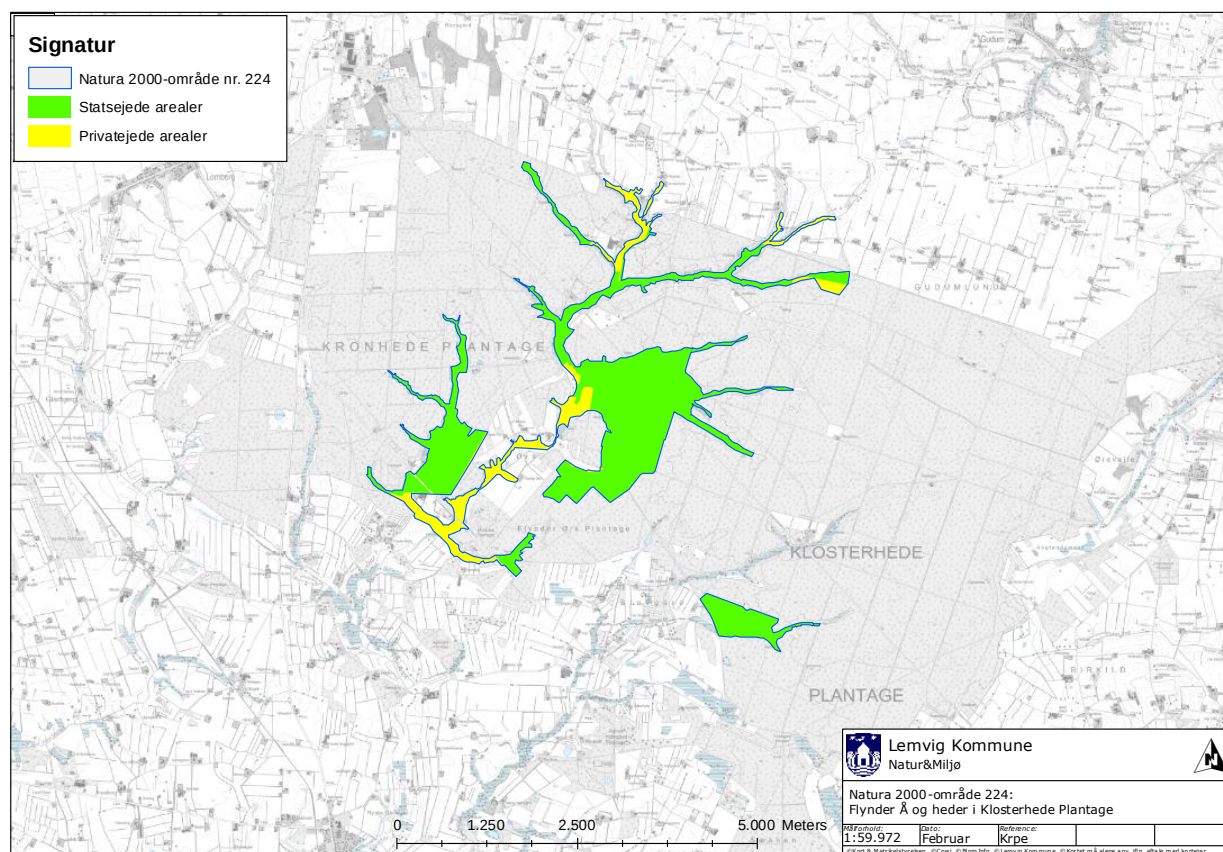
Handleplan for Natura 2000-område nr. 224 "Flynder Å og heder i Klosterheden plantage" – 2010-2015

levesteder Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder				
--	--	--	--	--

Indsatsen i denne plan vil helt overvejende dreje sig om at sikre områdets økologiske integritet i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Skovnaturtyperne sikres ved at ekstensivere skovdriften.

Yderligere foretages en øgning og en sammenkædning af forekomsterne af arealerne med våd hede, sure overdrev og tørvelavninger, hvor det er naturmæssigt muligt.

Figur 1: Oversigt over arealer ejet af private lodsejere og arealer ejet af staten indenfor Natura 2000-område nr. 224

Mål for planperioden (Natura 2000-planens indsatsprogram)

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 16-18 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag af Natura 2000 planens indsatsprogram for 1. planperiode:

Naturtyper

- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på våd hede, tidvis våd eng, hængesæk, tørvelavning og kildevæld. Dog accepteres arealmæssige forandringer som følge af bæveraktivitet i området. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi. Også her accepteres arealmæssige forandringer som følge af bæveraktivitet.
- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Arealet med tørvelavning, som er en mosaik med tidvis våd eng sikres og søges udvidet i det omfang det er muligt.
- Det samlede areal med våd hede og surt overdrev sikres og søges øget, hvor forholdene tillader det.
- Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.
- Skovnaturtyperne sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- Invasive arter af nåletræer, glansblandet hæg m.m. bekæmpes.

Arter

- Der sikres fortsat velegnede levesteder for bæklampret og odder.

Indsatser som forventes gennemført via anden planlægning end handleplanen

Husdyrgodkendelsesloven: Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets naturtyper sker ved administration af denne lov.

Vandplanen: Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Vandplanen regulerer tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer og sikrer stedvist en mere naturlig hydrologi i ådalene. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand (odder, bæklampret, isfugl).

Naturbeskyttelsesloven: Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af den generelle lovgivning, sikres mod ødelæggelse via anmeldelsesordningen efter naturbeskyttelseslovens § 19b.

Hovedparten af Natura 2000-området og de kortlagte naturtyper er ejet af Naturstyrelsen, som selv udarbejder Natura 2000-plejeplan for sine arealer. Der er et resumé af denne planlægning i bilag 4 og Naturstyrelsens arealer indgår endvidere i bilag 2.

Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives omfanget af de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram). Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for offentlige arealer, hvor lodsejerne selv udarbejder drifts- og plejeplaner for at gennemføre Natura 2000-planen. Der henvises til resuméerne af denne offentlige drifts- og plejeplanlægning i bilag 4.

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

De forventede metoder og forvaltningstiltag angives først for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, derefter for *arterne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1.

Naturtyper

Knap 40 % af det samlede Natura 2000-område er kortlagt med naturtyper, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#) eller på kortet i bilag 1. Omkring 7 % (ca. 15 ha) af de kortlagte naturtyper er privat eget og resten er eget af Naturstyrelsen (ca. 209 ha). Fordelingen mellem de forskellige naturtyper for de privatejede arealer og deres tilstand kan ses i tabellen herunder.

Tabel 2: Oversigt over fordelingen af naturtyper og deres naturtilstand for de privatejede kortlagte naturtyper i området (www.prior.dk).

	Privatejet andel i Natura 2000-området	Naturtilstand
Tør hede (4030)	Ca. 4 ha	Moderat
Våd hede (4010)	< 0,5 ha	God
Surt overdrev (6230)	Ca. 3 ha	0,4 ha god & 2,6 ha moderat
Hængesæk (7140)	Ca. 2 ha	1,1 ha god & 1 ha moderat
Tidvis våd eng (6410)	Ca. 4,0 ha	1 ha moderat & 3 ha høj
Kildevæld (7220)	Ca. 1 ha	God

Tør hede (4030)

Der er i alt ca. 169 ha tør hede (4030) i området, hvoraf 93 % har en god naturtilstand. Den private andel er på ca. 4 ha, og har en dårlig naturtilstand hovedsageligt pga. tilgroning. Naturstyrelsen har igangsat rydning af nåletræer for at øge hedearealet. Det samlede areal af 'tør hede' i Natura 2000-området vurderes således at være stigende i området, og der er ikke nødvendigvis behov for at udvide den private andel af naturtypen 'tør hede'.

Pleje: Hederne er meget følsomme over for eutrofiering og er oftest afhængige af hedepleje, der kan forynge plantevæksten (hedelyng, klokkelg, tyttebær, revling m.fl.) og vedligeholde lysåbne og næringsfattige kår. Hedelyngen danner mange små frø, der kan overleve mange år i jorden og danne en vedvarende frøbank.

Ønsker man en hede med god naturtilstand, skal man derfor rydde hedearealet for træopvækst og efterfølgende afgræsse arealet. Afbrænding og afskrælning er også en mulighed.

Våd hede (4010)

Der er kortlagt under 1 ha våd hede. Alle de kortlagte arealer med naturtypen har en god naturtilstand. Denne naturtype er på nationalt og regionalt niveau i tilbagegang og er en truet naturtype. Det samlede areal med våd hede bør øges, hvor forholdene tillader det, også selvom det sker på bekostning af ”tidvis våd eng”.

Pleje: Erfaringerne med at pleje klokkelyng-heden (våd hede) er ringe, dog vil fjernelse af uønsket opvækst og græsser være positiv for naturtypen. Klokkelyngen der er karakteristisk for den våde hede er afhængig af konstant høj vandstand og kan ikke klare sig i konkurrence mod Blåtop, hvis området bliver udtørret. Her kan bæveraktiviteten have en positiv effekt.

Surt overdrev (6230)

Arealerne med surt overdrev er meget beskedent (kun kortlagt på privatejede arealer).

Der er kortlagt 3 ha surt overdrev i området og ca. 15 % har en god naturtilstand, resten har en moderat naturtilstand. Det skyldes for størstedelens vedkommende fravær af naturtypekarakteristiske arter. Også denne naturtype er i tilbagegang, og er derfor højt prioriteret i Natura 2000-arbejdet.

Pleje: Overdrev er driftsafhengige (oftest afgræsning), men der skal være en frøkilde i området for at de naturtypekarakteristiske arter skal sprede sig til arealerne.

En udvidelse af arealet vil sandsynligvis kræve en gradvis rydning af opvækst (dog ikke ene, tjørn og skovabild) på tilstødende lignende arealer, og en efterfølgende kontinuerlig afgræsning. Det er nødvendigt med et dyretryk der kan holde græsserne nede, så der ikke ophobes et lag viscent plantemateriale, der spærrer for lys til bunden og ændrer mikroklimaet. Dette hæmmer frøspiring af lyskrævende arter og ødelægger levesteder for varmeelskende dyr.

Da arealerne er forholdsvis små, vil der let kunne være en tydelig randpåvirkning med gødning fra de tilstødende dyrkede landbrugsarealer. For at minimere randpåvirkningen kan man etablere sprøjte- og gødningsfrie randzoner på minimum 5 meter omkring de overdrev, der støder op til dyrkede arealer.

Hængesæk (7140)

Der er kortlagt 9 ha hængesæk i området, hvoraf 75 % er i god-høj naturtilstand, 19 % er i moderat naturtilstand og de resterende 6 % ikke er vurderede da arealet var utilgængeligt på kortlægningstidspunktet. Moderat naturtilstand skyldes en ikke helt optimale hydrologiforhold bl.a. pga. dræning. Der er 1 ha af den privatejede ’hængesæk’, som er kortlagt med moderat naturtilstand pga. dårlig hydrologi resten har god tilstand. Denne ene hektar er en del af et større område med hængesæk på 5,7 ha, hvor de 4,7 ha ejes af Naturstyrelsen.

Pleje: Moserne er i vid udstrækning blevet udnyttet til tørvegravning og til landbrugsmæssige formål med græsning og/eller høslæt. Denne udnyttelse fastholder et udviklingsstadium med en lavtvoksende og artsrig vegetation. I dag er disse naturtyper ofte påvirkede af udtørring og tilgroning som følge af dræning og eutrofiering. Udover at fjerne uønsket opvækst vil afgræsning og lukning af afvandingsgrøfter derfor have en positiv effekt på naturtypen. Her vil Bæverens aktivitet i området bevirke til gunstig bevaringsstatus.

Tidvis våd eng (6410)

Der er kortlagt 39 ha tidvis våd eng i området hvoraf 34 % af arealet har en god-høj naturtilstand. De privatejede arealer udgør ca. 4 ha, hvoraf ca. 1 ha har moderat tilstand pga. dårlig hydrologi. Generelt har de privatejede 6410-områder en god naturtilstand, da de bliver af afgræsset.

Pleje: Arealerne med ”tidvis våd eng” er afhængig af høj vandstand dele af året, men er mange steder blevet drænet og grøftet mens vandløbene er blevet gravet dybere. Derfor trues naturtypen nu af tilgroning som følge af især udtørring.

For at få denne naturtype i gunstig bevaringsstatus, skal vandstanden altså hæves på områderne. Det kan evt. gøres ved at lukke grøfterne og evt. få vandløbet op i markhøjde. Bæveren kan være behjælpelig med vandstandshævning. Det er desuden en mulighed at afskrælle arealet som et éngangstiltag. Nogle steder kan det evt. være muligt, at naturtypen udvikler sig til tørvelavning/våd hede som har en højere prioritet end den tidvise våde eng.

Arealerne bør desuden afgræsses.

Kildevæld (7220)

Der er få små kortlagte arealer med kildevæld (kun kortlagt på privatejede arealer). Områderne bærer præg af at være dræned, men er dog vurderet med en god naturtilstand.

Kildevæld er ligesom ”surt overdrev” en prioriteret naturtype i Natura 2000-arbejdet.

Kildevæld er en sårbar biotop, som let forurenes af gødning og sprøjtning eller ødelægges af ubetænksom kørsel, jordbearbejdning eller dræning.

Pleje: For at forbedre tilstanden for kildevældene skal dræn lukkes og arealerne afgræsses. Da arealerne er forholdsvis små, vil der let kunne være en tydelig randpåvirkning med gødning fra de tilstødende dyrkede landbrugsarealer. For at minimere randpåvirkningen kan man etablere sprøjte- og gødningsfrie randzoner på minimum 5 meter omkring kildevældene.

I tabel 3 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 3 grupper:

- Lysåbne naturtyper, inkl. sø- og vandløbsnaturtyper (se bilag 5)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

I tabellen er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem ”Igangværende indsats” og ”Behov for ny indsats”, da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.

Tabel 3: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende Indsats	Behov for ny eller sikring af igangværende indsats	Samlet indsats**
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst	0 ha	Op til 8 ha	Op til 8 ha
Fjerne invasive arter	0 ha	Op til 4 ha	Op til 4 ha
Forbedring af hydrologi	Bæver	Op til 2 ha	Op til 2 ha
Græsning eller høslæt	5 ha	Op til 5-8 ha	Op til 10-13 ha
Ny habitatnatur:			
Udvidelser af naturtyper	0 ha	Op til 5 ha	Op til 5 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4.

** Tallene i tabellen står for den direkte plejeindsats der vil forsøges gennemført i 1. planperiode. Derudover er der den mere indirekte indsats som følge af bæveraktiviteten (forhøjet vandstand i ådalen og rydning af pil ol.lign.).

Arealer angivet i tabel 1 er potentielle bruttoarealer, der vil blive undersøgt nærmere i planperioden mhp. at vurdere gennemførlighed. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering og vil sikre Natura 2000-planens målopfyldelse ved at:

- Arealer med disse naturtyper indenfor Natura 2000-området ikke går tilbage
- Tilstanden samlet set ikke forringes i denne planperiode.

Der er ikke kortlagt skovnatur på private, skovbevoksede fredskovsarealer i området.

Skovnaturtyperne er kun kortlagt på de statsejede arealer og plejeindsatsen for disse kan ses i Naturstyrelsens plejeplan i bilag 4.

Indsatsprogrammet fra den statslige naturplan søges gennemført som følger:

Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på våd hede, tidvis våd eng, hængesæk, tørvelavning og kildevæld:

- Kontakte lodsejere der ejer berørte områder, hvor hydrologiske forhold ønskes forbedret, men henblik på at udarbejde ansøgninger om tilskud til etablering af naturlige vandstandsforhold (lukning af grøfter og dræn). Gerne i kombination med efterfølgende afgræsning.
- De hydrologiske forhold for naturtyperne vurderes at blive forbedret som følge af bæverens aktiviteter i Flynder Å-systemet.

Indsatser for sikring af en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje på de terrestriske naturtyper:

- Oplyse berørte lodsejere om tilskudsmulighederne. Det gælder både hvor der er igangværende pleje, og hvor der er behov for en ny indsats.
- Være behjælpelige med at skabe kontakter mellem lods- og dyreejer - evt. i samarbejde med den lokale landboforening.
- Forsøge at standse en eventuel randpåvirkning fra dyrkede marker.

Arealet med tørvelavning, som er en mosaik med tidvis våd eng samt arealet med våd hede sikres og søges udvidet i det omfang det er muligt.

- Mest oplagt på Naturstyrelsens arealer

Det samlede areal med surt overdrev søges øget hvor forholdene tillader det:

- Identificere mulige udvidelsesområder. Det er først og fremmest vigtigt at sikre en fortsat drift af gamle overdrev med en lang uafbrudt græsningshistorie. Dernæst er det vigtigt at sikre en drift af de overdrev, der kun har henligget uden drift en kortere årrække, og som stadig har bevaret rester af karakteristiske arter.
- Kontakte lodsejerne som ejer naturtypen samt ejere af naboarealer og oplyse om tilskudsmuligheder for rydning og hegning. Opfordre til personligt møde på arealerne.
- Være behjælpelige med at skabe kontakter mellem lods- og dyreejer - evt. i samarbejde med den lokale landboforening.
- Forsøge at standse en eventuel randpåvirkning fra dyrkede marker.

Bekæmpelse af invasive arter og problemarter:

- Skabe overblik over områder med invasive arter og problemarter.
- Igangsætte en indsats mod yderligere spredning og evt. bekæmpelse af invasive arter og problemarter.

Arter

Indsatsen for naturtyperne forventes i væsentligt omfang at bidrage til at sikre velegnede levesteder for arter på udpegningsgrundlaget.

Af arter på udpegningsgrundlaget for området er Bæklampret (1196) og Odder (1355). Begge arter vurderes at have stabile eller stigende bestande i området.

Der er ikke lagt op til nogen yderligere indsats for odder og bæklampret i 1. planperiode i den statslige handleplan. Dette skyldes at arten vurderes at have stabile eller stigende bestande i området.

Naturstyrelsen har desuden vurderet, at der i denne planperiode ikke er behov for indsats for odder på de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i området.

Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

- a. Sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter
- b. Sikring af de små naturarealer
- c. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede
- d. Indsats for truede naturtyper og arter

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

I dette afsnit redegøres der for de dele af indsatsprogrammet, som hhv. Holstebro og Lemvig Kommune forventes at gennemføre med særligt fokus i 1. planperiode. Indsatsen kan være forskellig inden for den enkelte kommunes geografiske område.

I første planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomiaftalen for 2013 ml. regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000-indsats.

Nedenfor beskrives en prioriteret indsats, der forventes fordelt over hele Natura 2000-områdets geografiske udstrækning, hvor det er muligt at lave frivillige aftaler. Da virkemidlerne, der er valgt til gennemførsel af indsatsen, overvejende består af frivillige tilskudsordninger, forventes kommunens indsats primært at være faciliterende i forbindelse med gennemførslen af indsatsen.

Lysåbne naturtyper

Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på våd hede, tidvis våd eng, hængesæk, tørvelavning og kildevæld. Dette kan gøres ved lukning af grøfter og dræn og så vurderes bæverens aktiviteter i Flynder Å-systemet at hæve vandstanden.

Det søges at sikre og eventuelt udvide naturtypen 'kildevæld' (7220) med afskæring af dræn og grøfter suppleret med afgræsning, hvor det er muligt.

Det undersøges, hvorvidt det er muligt at udvide naturtypen 'surt overdrev' (6230) med rydning og afgræsning.

De forskellige forvaltningsmetoder og -tiltag i 1. planperiode prioriteres som følger:

Opsøgende/faciliterende indsats overfor særlige lodsejergrupper:

- a. Lodsejere med særligt sårbare naturtyper og arter så som bl.a. våd hede, surt overdrev og kildevæld.
- b. Lodsejere med arealer i ugunstig status men hvor artsindekset er godt
- c. Lodsejere med store arealer i Natura 2000-området
- d. Lodsejere hvor der er potentiale for at arbejde sammen omkring plejen for et større sammenhængende område på tværs af matrikelgrænserne.
- e. Lodsejere som er særligt interesserede i at gennemføre en indsats.
- f. Øvrige lodsejere med arealer i Natura 2000-området.

Tiltag for sikring af den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi:

- a. Lukning af grøfter og dræn hvor det vil have en effekt, og hvor lodsejerne er villige.
- b. Naturtyperne tørvelavning/våd hede prioriteres over naturtypen tidvis våd eng.
- c. Bæveraktivitet

Bekæmpelse af invasive arter og problemarter:

- a. Det er hovedsageligt nåletræer på de lysåbne naturtyper der bør fjernes.

Arter

Odderen er i fremgang i området ved Flynder Å. Der er ikke planlagt tiltag i denne planperiode for odderen, men den sikres fortsat gode leveforhold bl.a. vha. bæver-aktivitet.

Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper

Rydning af uønsket opvækst

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være bævreasp på overdrev og hede eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter som selvsåede nåletræer og glansbladet hæg. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation.

Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitatnatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

Forbedring af hydrologi

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør og bæveraktivitet kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. hængesæk, våd hede, tidvis våd eng og kildevæld. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper som f.eks. sphagnum, klokkelyng m.m. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førnelag vil ophøre, og der vil opbygges nyt tørvelag. Det vil sikre mindre næringsfrigørelse og CO₂-udslip.

Generelt gælder det, at de udsatte bævere tilfører området en helt særlig dynamik, som kan betyde at arealet af naturtyperne på udpegningsgrundlaget vil kunne ændre sig med tiden. Det er en naturlig og fri dynamik som anses for positiv for området, selvom det i perioder vil kunne betyde en tilbagegang i arealet af naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Græsning eller høslæt

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort.

Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om hængesæk og højmose.

Græsning eller høslæt er et middel til at bekæmpe invasive arter som f.eks. bjørneklo og glansbladet hæg samt problemarter som f.eks. gyvel og bjerg-rørhvene.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskudsfodring, eller når høslæt følges op med fjernelse af den afslåede biomasse, vil effekten af græsning eller høslæt være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

Afskrælning eller afbrænding

Disse tiltag er særlig relevante på heder og klitheder. På disse naturtyper vil der ofte ske en ophobning af uomsat førne. Denne proces accelereres af de høje koncentrationer af luftbåren kvælstof kombineret med, at udnyttelsen af disse naturtyper i form af afgræsning, tørveskrælning og afbrænding i stort omfang er ophørt i løbet af det sidste århundrede. Resultatet af dette er en mere forarmet flora og fauna, hvor arealerne med tiden vil springe i skov.

Ved afbrænding fjernes en stor del af den overjordiske biomasse inklusive førnelaget. Dette resulterer typisk i en pletvis blotlæggelse af den underliggende mineraljord. Herved skabes der spiringsmuligheder for mange konkurrencesvage arter af planter, herunder mosser og laver, hvis forekomst er betinget af tilstedeværelsen af blotlagt mineraljord. Afskrælning af det øverste tørvelag har en lignende effekt.

Afskrælning og afbrænding kan med fordel foregå i en turnus rundt på arealet på omkring 10-15 år, således at der opstår en mosaik af vegetation med varierende alder.

Ny habitatnatur

Udvidelser af naturtyper

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan det være for at øge levestederne for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Arter

Hovedparten af indsatsen for arterne odder og bæklampret vil ske gennem bæveraktiviteten. Vandstanden er steget en del de seneste år, og der ses oftere oddere i området efter bæverens indførsel.

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 28 kan findes i bl.a. på Naturstyrelsens hjemmeside:
http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura_2000_planer/

De kortlægningsdata, som den nationale plan bygger på, kan findes her:
http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=miljoegis_naturplaner2011

Naturtilstanden for de forskellige kortlagte områder kan ses på: <http://prior.dmu.dk/>

Ud fra disse kortlægningsdata kan arealet af hver enkelt kortlagt naturtype opgøres:

Naturtyper

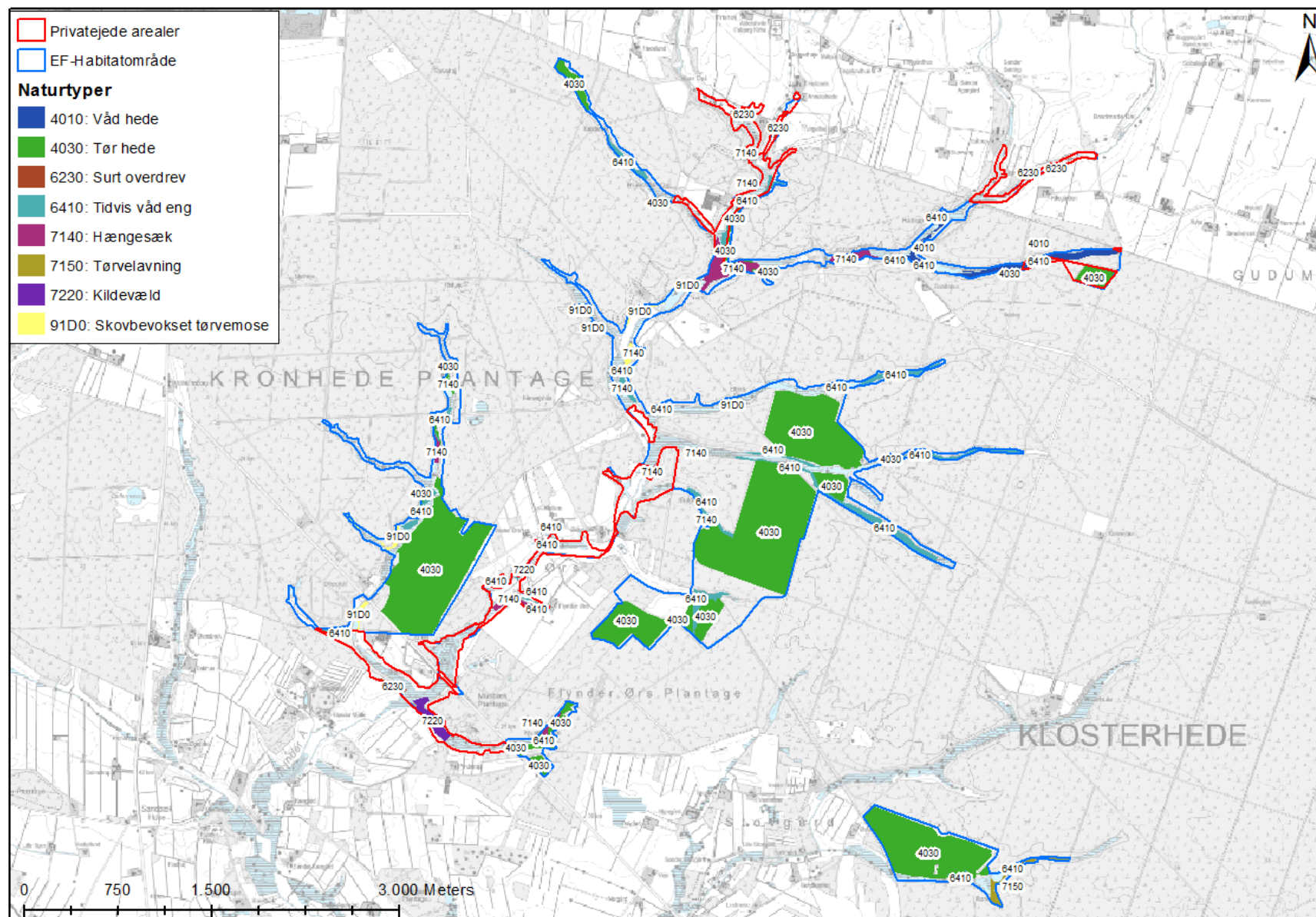
Naturtype-nummer	Naturtype	Handleplan-myndighed		Offentlige plejeplaner	I alt*
		Lemvig Kommune	Naturstyrelsen	Naturstyrelsen ha	ha
4010	Våd hede	0,3	0	0,2	0,5
4030	Tør hede	4	0	164	169
6230	Surt overdrev	3	0		3
6410	Tidvis våd eng	4	0	35	39
7140	Hængesæk	2	0	7	9
7150	Tørvelavning		0	0,1	0,1
7220	Kildevæld	1	0		1
91D0	Skovbevokset tørvemose**		0	5	
91 E0	Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld**		0		
2320	Indlandsklitter med lyng og revling		0		Ej kortlagt
3110	Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller (lobeliesøer)		0		Ej kortlagt
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks		0		Ej kortlagt
3160	Brunvandede søer og vandhuller		0		Ej kortlagt
3260	Vandløb med vandplanter		0		Ej kortlagt
5130	Våde dværgbusksamfund med Klokkelyng		0		Ej kortlagt
I alt		14	0	210	225 ha

* Omfatter både naturstyrelsens arealer, hvor de selv gennemfører Natura 2000-planer i egne drifts- og plejeplaner samt private arealer.

**Delvist kortlagt – ikke-fredskovspligtige arealer er ikke fuldstændig kortlagt

Arter

Artsnummer	Arter
1196	Bæklampret ((Lampetra planeri)
1355	Odder (lutra lutra)

Figur 2: Oversigtskort over naturtyper. Nogle af arealerne kan godt indeholde flere naturtyper, det er den mest dominerende naturtype på det enkelte areal, der fremgår af kortet. De privatejede arealer er fremhævet med rødt omrids.

Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig om følgende retningslinjer:

- *Arealet med tørvelavning, som er en mosaik med tidvis våd eng sikres og søges udvidet i det omfang det er muligt.*
- *Arealet med våd hede sikres og søges udvidet i det omfang det er muligt.*
- *Det samlede areal med surt overdrev sikres og søges øget, hvor forholdene tillader det.*

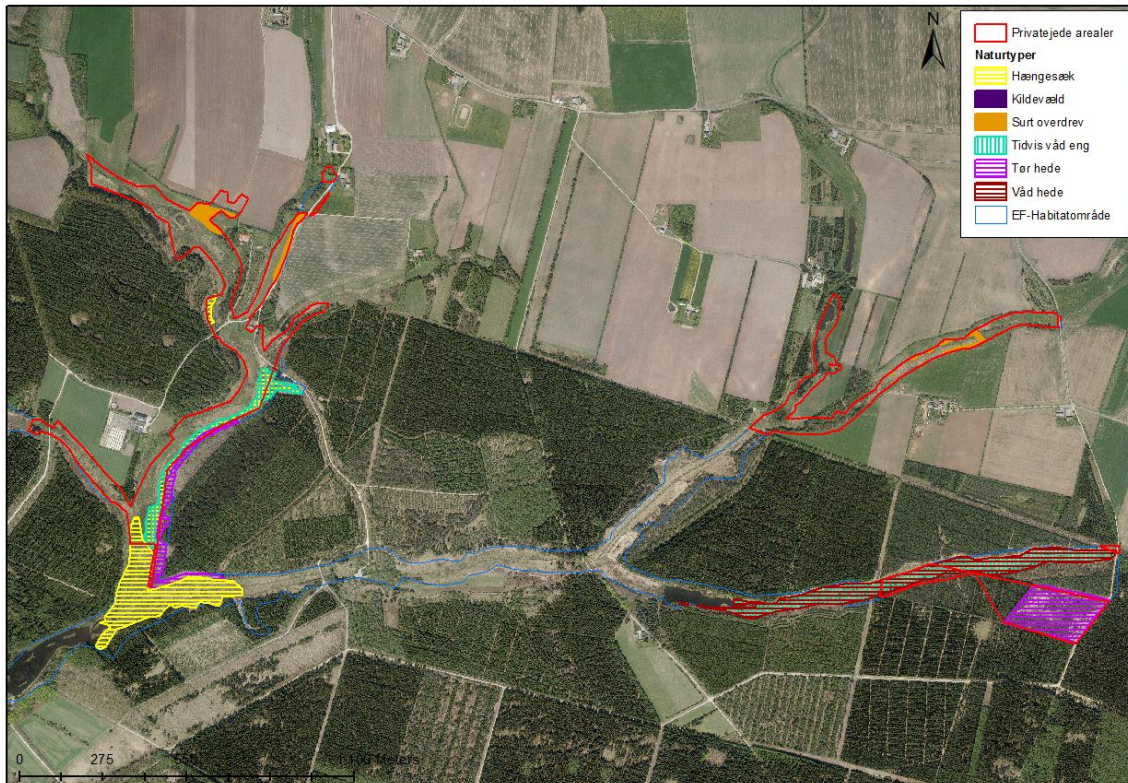
- *Derudover ønsker Naturstyrelsen at udvide arealet med tør hede*

Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejdet drifts- og plejeplan).

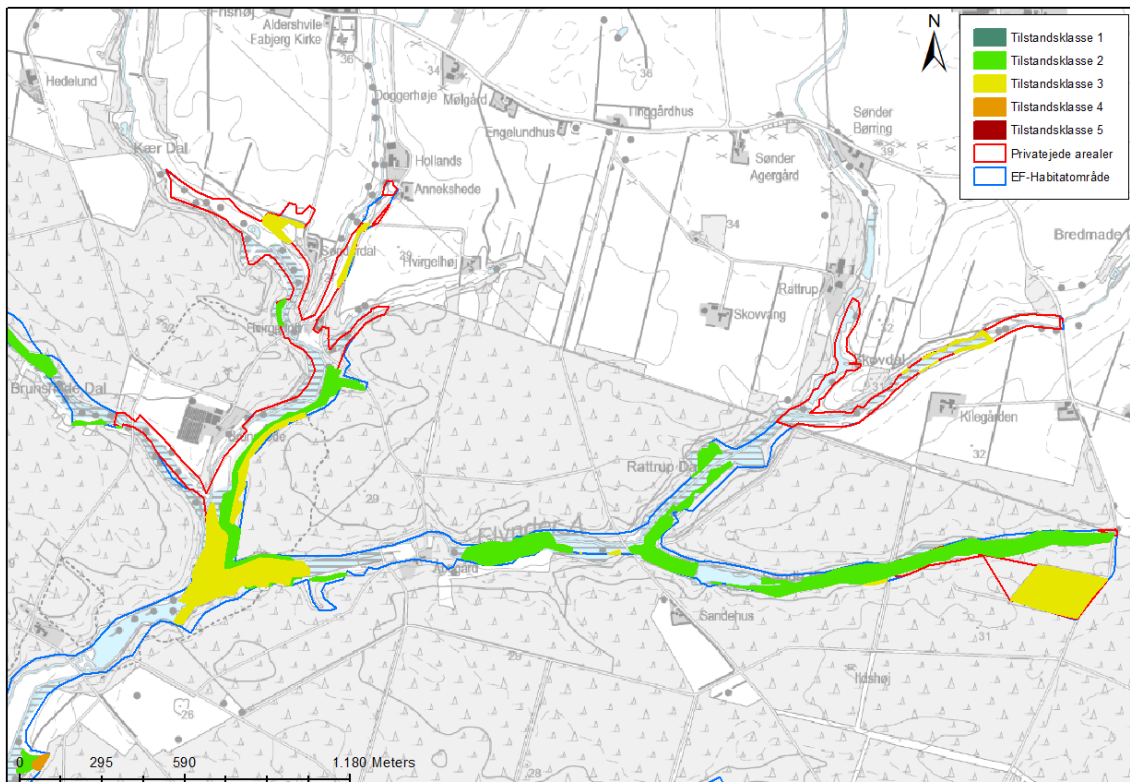
Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

	Handleplan-myndighed		Offentlige lodsejere	Total
	Lemvig Kommune	Naturstyrelsen	Naturstyrelsen	Total
Udvidelse af naturtyper				
Tørvelavning	-	-	0,5-1 ha	0,5-1 ha
Våd hede	-	-	0,5-1 ha	0,5-1 ha
Surt overdrev	0,5-2 ha	-	-	0,5-2 ha
Tør hede	-	-	Ca. 12 ha	Ca. 12 ha
Udvidelse af levesteder for arter	-	-	-	0 ha

Bilag 3a: Kort med kortlagte naturtyper samt naturtilstanden for det enkelte areal (nord)

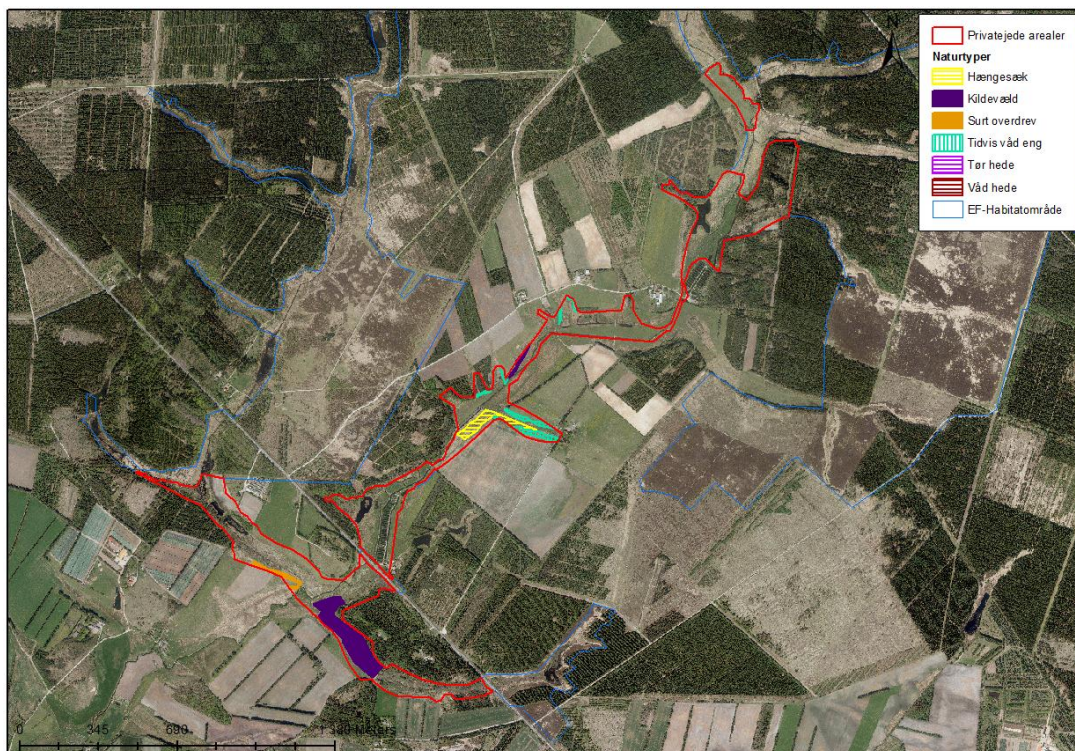

Figur 3: Naturtyperne kan forekomme som mosaik på samme areal.

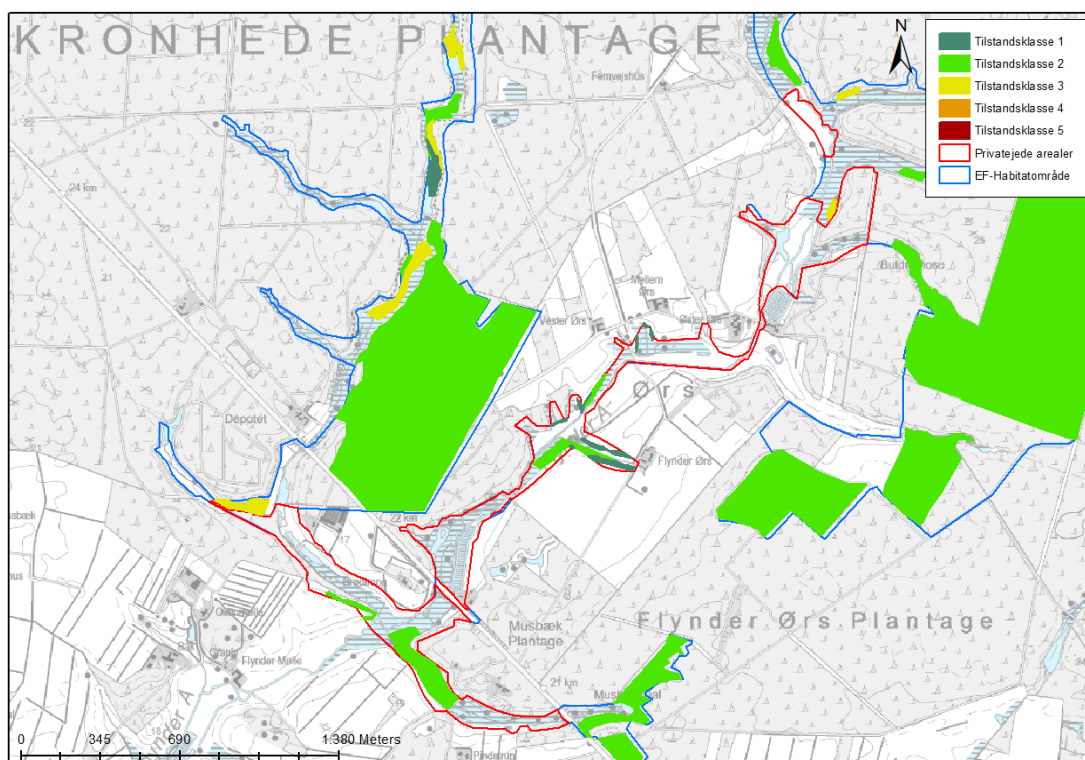

Figur 4: Naturtilstanden kan variere på et areal. Grøn (1) er arealer med den bedste tilstand

Bilag 3b: Kort med kortlagte naturtyper samt naturtilstanden for det enkelte areal (syd)

Figur 5: Naturtyperne kan forekomme som mosaik på samme areal.

Figur 6: Naturtilstanden kan variere på et areal. Grøn (1) er arealer med den bedste tilstand

Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Selve Natura 2000-området har et areal på ca 563 ha, hvoraf Naturstyrelsen ejer ca. 462 ha (ca. 82 %). Ud af det samlede areal på 462 ha ejet af Naturstyrelsen findes der ca. 203 ha habitattyper. Tør hede er den klart mest dominerende habitattype med ca. 169 ha kortlagte arealer indenfor hele Natura 2000-området (159 ha indenfor Naturstyrelsens område), men derudover forefindes der både våd hede, hængesæk, tørvelavning, kildevæld og sure overdrev. Desuden findes der enkelte mindre arealer med skovbevokset tørvemose samt elle- og askeskov. Der findes en række mindre søer, som endnu ikke er naturtypebestemte, men som formentlig falder indenfor typerne: lobeliesøer, brunvandende søer samt næringsrige søer. I området findes flere interessante fuglearter. Det drejer sig blandt andet om Rødrygget Tornskade, Trane, Stor Hornugle og Natravn.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	4010	Våd hede	<1
	4030	Tør hede	159
	6410	Tidvis våd eng	32
	7140	Hængesæk	6
	7150	Tørvelavning	<1
			198
Skovnaturtyper	91D0	Skovbevokset tørvemose	5
			5
Ialt			203

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 3 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Skovnaturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

I tabel b og c skelnes mellem ”Eksisterende driftsplan mv.” og ”Nyt”, da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Bekæmpelse af invasive arter	eksisterende	63
		63
Bekæmpelse af andre problemarter	eksisterende	<1
		<1
Forbedring af hydrologi	nyt	2
		2
Rydning af uønsket opvækst	eksisterende	7
	nyt	<1
		7
Afskrælning eller afbrænding	nyt	1
		1
Slåning eller slæt	eksisterende	4
	nyt	20
		24
Græsning	eksisterende	24
	nyt	4
		28

Tabel c Planlagt indsats for skovnaturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Bekæmpelse af invasive arter	nyt	<1
		<1
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	nyt	5
		5
Bevarelse af store træer til henfald	eksisterende	5
		5

Udvidelsesmål	Forøgelse på sigt, ca. ha
Udvikling mod 4010 Våd hede	1
Udvikling mod 4030 Tør hede	12
Udvikling mod 7150 Tørvelavning	<1
Ialt	13

Tabel d Planlagte udvidelser af naturtyper

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Naturstyrelsen vurderer, at arterne ikke har behov for en særlig indsats derudover.

Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i " Habitatbeskrivelser, årgang 2010 ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlands-strandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med <i>Empetrum nigrum</i>) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lyng og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lyng og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelyg) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med <i>Rhynchosporion</i>) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantесamfund) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller) , 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålgær) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160

	(Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter) .
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovkliit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Ege-blandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190 (Stilkege-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .
Tilstandsklasse	Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks. Der er 5 tilstandsklasser: I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand. Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR .
Gunstig bevaringsstatus	En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når: - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når: - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for

	naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside.
Natura 2000-handleplan	Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan. I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.
Invasive arter	Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde: Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold: • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag: • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning

Urørt skov	I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner: • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt
------------	---

Bilag 6: Miljøvurdering – jf. lov om miljøvurdering af planer og programmer.

Handleplan-myndigheden skal vurdere, om der skal foretages en miljøvurdering af handleplanen jf. lovbekendtgørelse nr. 936 af 24/9/2009 ”Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer” (Miljøvurderingsloven).

For nærværende statslige Natura 2000-plan er der foretaget en miljøvurdering i henhold til miljøvurderingsloven. Efter lovens § 3, stk. 1, gælder, at planer, der sætter rammer for fremtidige tilladelser til projekter opført på lovens bilag 3 eller 4, obligatorisk er omfattet af lovens bestemmelser om miljøvurdering – uanset om påvirkningen forventes at være væsentlig. Kravet om obligatorisk miljøvurdering gælder også planer, som vil kunne påvirke et udpeget internationalt naturbeskyttelsesområde. Kravet om miljøvurdering gælder i dette tilfælde dog kun, hvis påvirkningen må forventes at blive væsentlig. Med ’væsentlig påvirkning’ forstås såvel positive som negative væsentlige påvirkninger.

Det er Naturstyrelsens og handleplan-myndighedens antagelse, at en handleplan for et Natura 2000-område som udgangspunkt vil påvirke området væsentligt, da dette netop er sigtet med planen. For planer og programmer, der alene indeholder mindre ændringer, skal der kun gennemføres en miljøvurdering (ifølge § 3, stk. 2 i miljøvurderingsloven), hvis planen på grundlag af kriterierne i lovens bilag 2 må antages at kunne få en væsentlig indvirkning på miljøet.

Det er handleplan-myndighedens vurdering, at den nærværende Natura 2000-handleplan har et indhold, som ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i miljøvurderingen for den statslige Natura 2000-plan for området. Endvidere har handleplanen et generelt indhold som arealstørrelser, der fungerer som mål, men ingen placering eller klare tilkendegivelser af, om disse mål skal nås. Der er således ikke tale om en ny plan, og handleplan-myndigheden har derfor truffet afgørelse om, at der ikke vil blive gennemført en miljøvurdering for nærværende handleplan.

Fotograf: Kristina B. Pedersen

Handleplanen er udarbejdet i samarbejde mellem:

